

В. Князєв,
кандидат юридичних наук

ЩОДО ПИТАНЬ ПЕРЕРОБКИ МАЙНА, ЯКИМ МИТНИЦЯ НАБУЛА ПРАВО РОЗПОРЯДЖЕННЯ

Актуальність теми дослідження. Одним з аспектів, пов'язаних з розпорядженням майном, яке перейшло у власність держави, є проблема дослідження способів розпорядження таким майном, зокрема таких, як переробка, утилізація, знищення. При цьому важливим є визначення категорій товарів, до яких може бути вибрано спосіб переробки. Способи переробки, утилізації, знищення неякісної харчової продукції, продовольчої сировини, продукції хімічної промисловості, супутніх матеріалів, наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, лікарських засобів тощо визначаються чи погоджуються спеціально уповноваженими органами виконавчої влади, які здійснюють державний контроль і нагляд за обігом, якістю та безпекою продукції. Цими ж органами погоджуються чи визначаються суб'єкти господарювання, уповноважені на виконання таких робіт. Переробка, утилізація, знищення майна здійснюються із залученням спеціалізованих підприємств (організацій), які отримали відповідні дозволи, мають обладнання та досвід, необхідні для проведення такої роботи. Зі спеціалізованим підприємством (організацією) укладається відповідна угода про переробку, утилізацію чи знищення майна. При цьому відповідальність за організацію перевезення майна, що підлягає переробці, утилізації, знищенню, до місця призначення покладається на орган, у якому майно перебуває на обліку, якщо інше не передбачено договором зі спеціалізованим підприємством (організацією).

Водночас, незважаючи на певний рівень нормативно-правового регулювання відносин у сфері розпорядження майном, значна кількість питань залишається невирішеною.

Аналіз останніх досліджень. Огляд літератури свідчить про те, що питання здійснення з переробки вилученого, арештованого та конфіскованого майна перебуває поза увагою вітчизняних авторів. Це пояснюється досить специфічним предметом досліджень, який потребує знань практичної реалізації правозастосовних норм митного, податкового законодавства та нормативно-правових засад здійснення виконавчого впровадження. Є лише окремі праці щодо дослідження способів розпорядження майном, яким митниця набула право розпорядження, зокрема таких, як переробка, утилізація, знищення.

Питання способів розпорядження майном, яким митниця набула право розпорядження, зокрема таких, як переробка, утилізація, знищення, частково висвітлювали у своїх роботах І. Бережнюк, О. Вакульчик, П. Пашко, С. Терещенко, Л. Пісьмаченко, Л. Прус, А. Берзан, О. Грачов, Н. Жанарбаєва, М. Каленський, С. Коляда, У. Романюк, Є. Корнієнко, М. Разумей, Л. Пісьмаченко, Н. Єсипчук, Т. Єдинак, В. Фоменко.

Метою статті є дослідження способів розпорядження майном, яким митниця набула право розпорядження, зокрема таких, як переробка, утилізація, знищення; визначення категорій товарів, до яких може бути вибрано спосіб переробки; проведення

аналізу правових підстав, за яких до майна в процесі розпорядження може бути застосовано переробку.

Виклад основного матеріалу.

На митні органи відповідно до законодавства покладено функції організації та забезпечення розпорядження майном, на які вони набули відповідні права. Процедура розпорядження майном для одних категорій товарів передбачає різні варіанти розпорядження, а для інших спосіб розпорядження чітко визначено в нормативно-правовому акті.

Основними способами розпорядження майном є реалізація, безплатна передача, переробка, знищення та руйнування. При цьому законодавець у Митному кодексі України не визначає те, в якій послідовності уповноваженими суб'єктами приймається рішення щодо розпорядження товарами, транспортними засобами комерційного призначення.

Як правило, якщо юридична доля конкретного товару, транспортного засобу комерційного призначення, який є об'єктом розпорядження, прямо не визначена в нормативно-правовому акті, під час прийняття рішення щодо способу розпорядження таким об'єктом спочатку розглядається варіант реалізації, оскільки саме продаж майна, що переходить у власність держави, є додатковим джерелом поповнення Державного бюджету України. Задля цього враховуються всі характеристики товару, властивості, рівень зносу, наявність супровідної документації, висновків експертів тощо.

Під характеристикою майна слід розуміти характеристики майна, зазначені в одиницях маси, об'єму або іншої фізичної величини, які застосовуються для ідентифікації та розрізнення майна певного типу, виду, а також його габарити, кількість, місцезнаходження тощо. Власність майна – це фізичні, хімічні, економічні та інші властивості майна, існування яких у певному стані та співвідношенні є умовою можливо-

сті використання майна за призначенням, а також збереження його економічної вартості з урахуванням зносу. Знос – це поступове знецінення майна, обумовлене об'єктивними причинами, зокрема технічними та економічними чинниками, включаючи фізичний, функціональний та економічний (зовнішній) знос [1].

Питання розпорядження окремими видами товарів, які не підлягають реалізації, були врегульовані Порядком організації митних аукціонів, реалізації товарів і транспортних засобів на митних аукціонах, товарних біржах або через підприємства торгівлі, а також розпорядження окремими видами товарів, що не підлягають реалізації, затвердженим Постановою КМУ від 26 квітня 2003 р. № 607, який нині втратив чинність. Зокрема, серед таких товарів називались предмети, що мають історичну, наукову, художню або іншу культурну цінність; предмети релігійного культу; лікарські та медичні препарати; наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори; валютні цінності (валюта України та іноземна валюта); алкогольні напої та тютюнові вироби [2].

Вищезазначене твердження підтверджується положеннями Порядку реалізації товарів на митних аукціонах, редукуваннях та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов КМУ, затвердженого від 4 грудня 2019 р. № 1050, у якому зазначено, що рішення про подальше розпорядження товаром (безплатна передача, переробка, утилізація, знищення), не реалізованим на редукованні, приймається комісією у встановленому законодавством порядку [3].

Якщо товар не підлягає реалізації або його неможливо реалізувати з інших причин, розглядається можливість його передачі безплатно для потреб лікувальних, навчальних закладів, закладів та установ соціально-культурної сфери, інших закладів та установ, що фінансуються за рахунок державного чи місцевих бюджетів.

Важливо під час визначення вигоди від способу розпорядження товарами, транспортними засобами комерційного призначення враховувати не лише економічний (майновий) аспект, але й показники суспільної користі від безоплатної передачі майна суб'єктам, наділеним правом на отримання таких товарів.

У статті ми детально розглянемо такий спосіб розпорядження вилученим майном, як переробка.

Аналіз ст. 243 МК України дає підстави вважати, що у випадках, передбачених законодавством, переробці, утилізації чи знищенню можуть піддаватись такі товари:

1) товари, транспортні засоби комерційного призначення, що зберігаються на складах митних органів, за якими власник або уповноважена ним особа не звернувся до закінчення строків зберігання;

2) товари, конфісковані за рішенням суду;

3) товари, знайдені в зоні митного контролю, власник яких невідомий;

4) товари, поміщені у режим відмови на користь держави;

5) товари, граничний строк перебування яких під митним контролем закінчився;

6) товари, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання [4].

Щодо товарів, не пропущених під час ввезення на митну територію України внаслідок установлених законодавством заборон чи обмежень на їх ввезення в Україну або транзит через територію України і не вивезених з території України у день їх ввезення, не вивезених власником або уповноваженою ним особою за межі митної території України до закінчення строку зберігання, може бути застосовано виключно процедури знищення, тобто в цьому разі порівняно з іншими категоріями товарів зазначено безальтернативний варіант розпорядження цією категорією товарів [4].

Характеризуючи термін «переробка», зазначаємо, що його визна-

чення застосовується в низці міжнародних та національних нормативно-правових актів. Переробкою в розумінні ЦК України є використання однієї речі (матеріалу), в результаті чого створюється нова річ [5].

Відповідно до Закону України «Про утилізацію транспортних засобів» від 4 липня 2013 р. № 421-VII, переробка – це вторинна обробка у виробничому процесі відпрацьованих матеріалів з відновленням їх попередніх властивостей або для використання в інших цілях [6].

Згідно із Законом України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів», переробкою є будь-який процес, що істотно змінює первинний харчовий продукт, зокрема нагрівання, коптіння, консервування, дозрівання, сушіння, маринування, екстракція, екструзія або комбінація зазначених процесів [7].

Вимогами до меду, затвердженими Наказом Мінагрополітики України від 19 червня 2019 р. № 330, під переробкою розуміється будь-який процес, що істотно змінює первинний харчовий продукт, зокрема нагрівання, коптіння, консервування, дозрівання, сушіння, екстракція, екструзія або комбінація зазначених процесів [8].

Митний кодекс України містить поняття «переробка на митній території», де під ним розуміється митний режим, відповідно до якого іноземні товари піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності за умови подальшого реекспорту продуктів переробки.

Митним режимом є комплекс взаємопов'язаних правових норм, що, відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування й обумовлюють їх використання після митного оформлення [4].

Так, відповідно до Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі, термін «переробка на митній території» означає митну процедуру, відповідно до якої певні товари можуть ввозитися на митну територію члена з умовним повним або частковим звільненням від сплати ввізного мита й податків або з отриманням права на повернення мита на основі того, що такі товари призначені для виробництва, переробки або ремонту й подальшого їх вивезення, а переробка за межами митної території передбачає митну процедуру, відповідно до якої товари, що перебувають у вільному обігу на митній території члена, можуть тимчасово експортуватися для виробництва, переробки або ремонту за кордон, а потім реімпортуватися [9]. Поміщення товарів у митний режим переробки на митній території допускається з письмового дозволу митного органу на підставі заяви власника цих товарів або уповноваженої ним особи.

У МК України питанням переробки присвячено дві окремі глави, а саме глава 23 «Переробка на митній території», глава 24 «Переробка за межами митної території», де переробка на митній території та поза її межами визнаються митними режимами [4].

Відповідно до Порядку застосування митних режимів переробки на митній території України та переробки за межами митної території України, затвердженого Наказом Держмитслужби України від 13 вересня 2003 р. № 609 (втратив чинність), переробка товарів – це операції, що здійснюються з товарами, розмішеними в митному режимі переробки до моменту завершення митного режиму переробки, шляхом оформлення товарної продукції, супутніх продуктів переробки, залишків переробки та здійснення митних процедур щодо відходів переробки [10].

У ст. 156 МК України йдеться про переробку товарів для вільного обігу

на митній території України. Умовами застосування такої переробки є наявність відомостей про те, що продукти переробки були отримані саме з цих товарів, а також про те, що товари після переробки не можуть бути економічно вигідно відновлені у первинному стані. Переробка товарів для вільного обігу на митній території України завершується шляхом поміщення продуктів їх переробки у митний режим імпорту [4].

В Додатку III до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Спеціальні додатки) від 26 червня 1999 р. переробка товарів для вільного обігу розглядається як митний режим, відповідно до якого ввезені товари можуть піддаватися операціям з виготовлення, переробки або обробки до митного оформлення для випуску у вільний обіг та під митним контролем до такого ступеня, що сума ввізних мита та податків, які застосовуються до отриманих таким чином товарів, стає нижчою за ту суму, що була б застосована до ввезених товарів [11].

Закон України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» містить термін «переробка вилученої з обігу продукції», під яким розуміються будь-які технологічні операції, пов'язані зі зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей вилученої з обігу продукції задля підготовки її до утилізації або подальшого використання цієї продукції за умови приведення її у відповідність до вимог нормативно-правових актів [12].

Промислова переробка спирту етилового та алкогольних напоїв здійснюється на державних підприємствах – виробниках спирту. Рішення комісії про промислову переробку (знищення) спирту етилового та алкогольних напоїв, відповідно до Постанови КМУ «Про внесення змін до деяких постанов КМУ» від 4 грудня

2019 р. № 1014, приймається з урахуванням економічної доцільності їх промислової переробки, обсягу вилученої партії, вмісту спирту, витрат на транспортування [12]. Знищення, утилізація або промислова переробка майна здійснюється за попередньою оцінкою, проведеною митницею митним органом, за якої визначається вартість майна.

Відповідно до Примірного переліку майна, в тому числі у вигляді предметів чи великих партій товарів, зберігання якого через громіздкість або з інших причин неможливе без зайвих труднощів, або витрати на забезпечення спеціальних умов зберігання якого чи управління яким співмірні з його вартістю, або яке швидко втрачає свою вартість, а також майна у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, що підлягає реалізації, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 685, під терміном «вартість майна» розуміється вартість майна, визначена за результатами оцінювання, проведеного суб'єктом оціночної діяльності відповідно до законодавства [1].

Відповідно до ст. 243 МК України, переробка, утилізація та знищення товарів здійснюються за кошти державного бюджету [4].

Висновки. Аналіз вищенаведених норм дає підстави вважати, що переробка майна, яким митні органи набули права розпорядження, не є митним режимом у розумінні МК України.

Під переробкою майна, яким митні органи набули права розпорядження, пропонується розуміти один зі способів розпорядження майном, яким митний орган набув права розпорядження, реалізація якого передбачає прийняття уповноваженим суб'єктом рішення про можливість застосування до конкретного товару процесів (зокрема, нагрівання, коптіння, консервування, дозрівання, сушіння, екстракція, екструзія або комбінація

зазначених процесів), покликаних істотно змінити первинні фізичні, хімічні чи біологічні властивості товарів, транспортних засобів комерційного призначення задля їх подальшого використання в новому за умови приведення її у відповідність до вимог нормативно-правових актів.

Переробка майна, яким митні органи набули права розпорядження, його знищення й утилізація здійснюються спеціальними підприємствами, які мають відповідну ліцензію на цей вид діяльності. Такі послуги надаються на підставі договору. При цьому найпоширенішими групами товарів, які піддаються на практиці переробці, є етиловий спирт та алкогольні напої.

Стаття присвячена питанням дослідження способів розпорядження майном, яким митниця набула право розпорядження, зокрема таких, як переробка, утилізація, знищення. У статті наголошено на тому, що переробка майна, яким митні органи набули права розпорядження, не є митним режимом у розумінні МК України.

Підкреслено, що під переробкою майна, яким митні органи набули права розпорядження, пропонується розуміти один зі способів розпорядження майном, яким митний орган набув права розпорядження, реалізація якого передбачає прийняття уповноваженим суб'єктом рішення про можливість застосування до конкретного товару процесів (зокрема, нагрівання, коптіння, консервування, дозрівання, сушіння, екстракція, екструзія або комбінація зазначених процесів), покликаних істотно змінити первинні фізичні, хімічні чи біологічні властивості товарів, транспортних засобів комерційного призначення задля їх подальшого використання в новому за умови приведення її у відповідність до вимог нормативно-правових актів.

Переробка майна, яким митні органи набули права розпорядження, його знищення й утилізація здійснюються спеціальними підприємствами, які мають відповідну ліцензію на цей вид діяльності. Такі послуги надаються на підставі договору. Способи переробки, утилізації, знищення неякісної харчової продукції, продовольчої сировини, продукції хімічної промисловості, супутніх матеріалів, наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, лікарських засобів тощо визначаються чи погоджуються спеціально уповноваженими органами виконавчої влади, які здійснюють державний контроль і нагляд за обігом, якістю та безпекою продукції. Цими ж органами погоджуються чи визначаються суб'єкти господарювання, уповноважені на виконання таких робіт. При цьому найпоширенішими групами товарів, які піддаються на практиці переробці, є етиловий спирт та алкогольні напої.

Ключові слова: товари, майно, митні органи, матеріальні цінності, реалізація, розпорядження, переробка, утилізація, знищення, митний режим, повноваження.

Kniaziev V. On the issues of processing of property placed at customs' disposal

The article is devoted to the study of ways of disposing of property, which is placed at customs' disposal, including processing, utilization, and destruction. The article emphasizes that the "processing" of property, the customs authorities have become entitled to dispose of, is not a customs regime under the Customs Code of Ukraine. It is stressed that the processing of property, the customs authorities have gained the right to dispose of, is proposed to mean one of the ways of disposing the goods the realization of which involves making the relevant decision by an authorized

entity about the application of some processes to a certain property (in particular, heating, smoking, canning, maturing, drying, extraction, extrusion or a combination of these processes) designed to significantly change the primary physical, chemical or biological properties of goods, commercial vehicles for their further use upon condition of their bringing in line with the requirements of regulatory acts. Such processing of property, which is placed at customs' disposal, as its destruction and utilization is carried out by special enterprises which have the appropriate license for this type of activity. Such services are provided on a contractual basis. Methods of processing, utilization, destruction of low-quality food products, food raw materials, chemical products, related materials, drugs, psychotropic substances, precursors, medicines, etc. are determined or approved by specially authorized executive bodies which carry out state control and supervision of circulation, quality and product safety. The same bodies agree or appoint the business entities authorized to perform such work. Moreover, the most common groups of goods which are subject to practical processing are ethyl alcohol and alcoholic beverages.

Key words: goods, property, customs authorities, tangibles, realization, disposal, processing, utilization, destruction, customs regime, powers.

Література

1. Про Примірний перелік майна, в тому числі у вигляді предметів чи великих партій товарів, зберігання якого через громіздкість або з інших причин неможливе без зайвих труднощів, або витрати на забезпечення спеціальних умов зберігання якого чи управління яким співмірні з його вартістю, або яке швидко втрачає свою вартість, а також майна у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, що підлягає реалізації : Постанова КМУ

від 13 вересня 2017 р. № 685 / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP170685?an=42&q=товари.%20які%20не%20підлягають%20реалізації>.

2. Постанова організації митних аукціонів, реалізації товарів і транспортних засобів на митних аукціонах, товарних біржах або через підприємства торгівлі, а також розпорядження окремими видами товарів, що не підлягають реалізації : Постанова КМУ від 26 квітня 2003 р. № 607 / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2003-%D0%BF#n12>.

3. Про затвердження Порядку реалізації товарів на митних аукціонах, редукаціях та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1050 / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2019-n> (дата звернення: 12.04.2020).

4. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 16.07.2020).

5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

6. Про утилізацію транспортних засобів : Закон України від 4 липня 2013 р. № 421-VII / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-18/ed20150101/find?text=%EF%E5%F0%E5%F0%EE%E1%EA%E0+%F2%EE%E2%E0%F0%B3%E2+%E4%EB%FF+%E2%B3%EB%FC%ED%EE%E3%EE+%EE%E1%B3%E3>F3#Text>.

7. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів : Закон України від 6 грудня 2018 р. № 2639-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19/ed20181206#n37>.

8. Про затвердження Вимог до меду : Наказ Міністерства аграрної політики

та продовольства України від 19 червня 2019 р. № 330 / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-19/ed20190619#n27> (дата звернення: 20.04.2020).

9. Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі : Міжнародний документ від 4 листопада 2015 р. № 745-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T150745?an=9> (дата звернення: 20.04.2020).

10. Про затвердження Порядку застосування митних режимів переробки на митній території України та переробки за межами митної території України : Наказ ДМСУ від 13 вересня 2003 р. № 609 / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0897-03/ed20121029/find?text=%CF%E5%F0%E5%F0%EE%E1%EA%E0+%F2%EE%E2%E0%F0%B3%E2#Text> (дата звернення: 20.04.2020).

11. Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур : Міжнародний документ від 26 червня 1999 р. / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976_008/ed20110915/find?text=%CF%E5%F0%E5%F0%EE%E1%EA%E0+%F2%EE%E2%E0%F0%B3%E2+%E4%EB%FF+%E2%B3%EB%FC%ED%EE%E3%EE+%EE%E1%B3%E3>F3#Text.

12. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції : Закон України від 14 січня 2000 р. № 1393-XIV. Дата оновлення: 18 грудня 2017 р. / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-14> (дата звернення: 22.03.2019).

13. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2009 р. № 1014 / Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2019-n/conv> (дата звернення: 20.04.2020).